

Nødvendig tilbaketog om tredeling

Susanne Lund-Høie
psykolog

Julia Jin Nordeide
psykolog

Melinda E. Henriksen
psykolog

Ragna Espenes
psykolog

Ellen Tønnessen
psykolog

Elisabeth Gerhardsen
psykologspesialist i klinisk barne- og ungdomspsykologi

Gro Vatne Brean
psykologspesialist, seksjon sped- og småbarn, RBUP

Tredeling av foreldrepermisjon er et feilslått forsøk på likestilling, der det å få mor raskest mulig tilbake i jobb står som en sentral drivkraft. Derfor var det på høy tid Psykologforeningen trakk høringssvaret fra 2018 der de støtter ordningen.

I foreningens høringssvar hevdes det blant annet at tredeling av permisjonen var et «universelt forebyggende tiltak som kan bidra til å fremme barn og unges psykiske helse». Dette vitner i beste fall om en snever forståelse av tematikken. Høringssvaret har blitt klaget inn ved to anledninger, én gang i 2018, og nå på nytt i 2021. Denne gangen, med nytt styre i Psykologforeningen, ble det igangsatt en grundig intern prosess. Gjennomgangen viste at det faglige grunnlaget ikke var godt nok.

Debatten om tredeling av foreldrepermisjonen har gått i bølger i flere år med sterke stemmer på hver sin kant. Et sentralt poeng er at fars kvote ble økt fra 10 til 15 uker, noe som går på bekostning av mors tid med barnet.

Negative konsekvenser

Tilhengere mener at tredeling vil øke likestillingen mellom kvinner og menn: Mor kommer raskere tilbake til arbeid og karriere, og far får mer tid med barnet og må ta mer ansvar i hjemmet. Samtidig må fars permisjonstid sikres, fordi noen fedre opplever å bli presset av arbeidsgiver til å ikke ta ut permisjonstid om den ikke er lovfestet.

Tredelingen høres bra ut på papiret, og det er mange som står utenfor småbarnstilværelsen, som sier seg enig. For mange familier fungerer dette ypperlig og helt etter planen. Men i kjølvannet av tredelingen ser vi stadig eksempler på familier som opplever svært negative konsekvenser. Vi ser dermed at det velmente tiltaket for likestilling fører til større og mer alvorlige problemer enn tidligere ordninger.

....i kjølvannet av tredelingen ser vi stadig eksempler på familier som opplever svært negative konsekvenser

Psykologforeningen syntes å ha fulgt allmenn konsensus om at tredeling handlet om likestilling og lite annet, da høringssvaret ble skrevet. Svaret bærer preg av å ha blitt utformet på svært kort tid. Det henvises til kun to kilder, og raske slutninger har blitt trukket på sviktende grunnlag. Store og sentrale deler av vårt fagfelt har ikke blitt nevnt, for eksempel utviklingspsykologi. Dette har fått store konsekvenser. Høringssvaret har siden blitt brukt aktivt av politikere som argument for å beholde tredelingen. Andre foreninger med medlemmer som jobber tett på barn og familier i denne fasen, slik som Ammehjelpen og Jordmorforbundet, har vært svært kritiske til tredelingen. Norsk Sykepleierforbund valgte i 2019 å trekke sin støtte. Faglig støtte fra Psykologforeningen har derfor vært essensielt for de partiene som forsvaret dagens permisjonsordning.

Svaret bærer preg av å ha blitt utformet på svært kort tid.

Vi psykologer som har klaget inn høringssvaret, vil understreke at vi ikke er imot pappaperm. Vi anser dette som en viktig investering i forholdet mellom far og barn. Men vi ser med bekymring at tredelingen fører med seg en innskrenkning av mors tid med barnet, og et tidspunkt for separasjon som ofte er for tidlig for både mor og barn. Med tredelingen overtar far når barnet er syv-åtte måneder gammelt. Alle med kunnskap om utviklingspsykologi vil kunne medgi at dette er en uheldig tid å innføre separasjoner og omveltninger i barnets liv.

Feilslått forsøk

Når vi bruker vårt fagfelt, og går i dybden av hva denne ordningen medfører, finner vi grunner til at Psykologforeningen heller bør kritisere enn å støtte tredelingen. Tredelingen er et feilslått forsøk på likestilling, der det å få mor raskest mulig tilbake i jobb står som en sentral drivkraft. Vi som profesjonsgruppe står i en særstilling til å si noe om hvor viktig barnets første leveår er med tanke på videre psykisk helse i livet. Å jobbe for likestilling i arbeidslivet og i hjemmet er viktig. Men er det riktig å bruke barnets første, sårbare leveår som arena for likestillingskampen?

For barnet er de første månedene krevende. Barnets døgnrytme er ustabil i denne tiden, og det er ofte først etter seks måneder mor begynner å få mulighet til å hente seg inn. Mange kvinner er først restituert når barnet nærmer seg ettårsalder. Svangerskap, fødsel og barseltid er en stor omstilling fysisk og psykisk for kvinnekroppen, og er den perioden i livet da kvinner mer enn noen gang er i risiko for å utvikle psykiske lidelser. I vårt fagfelt vet vi mye om følgene dette kan ha for barna. I denne sårbare livsfasen for både mor og barn bør det være åpenbart for fagfeltet at familier bør skånes for ekstra belastninger og stressfaktorer. Dette ser vi at tredelingen har blitt for mange.

Tredelingen har ført til en kraftig økning i andelen kvinner som tar ut ulønnet permisjon

Helsedirektoratet anbefaler at barn ammes hele det første leveåret, og gjerne enda lenger. WHO anbefaler at barn ammes i to år. Når mor må begynne å arbeide når barnet er syv måneder gammelt, er det ikke overraskende at mange familier opplever stress rundt dette. I fagfeltet vårt kjenner vi også

godt ammingens regulerende effekt, og hvor viktig for utviklingen det er at spedbarnet opplever å bli møtt på basale behov. Mange barn tar ikke flaske, og i syv måneders alder har barnet så vidt begynt med fast føde. Politikere har foreslått at far kan bringe barnet til mors arbeidsplass i løpet av dagen for å ammes, men for mange er ikke dette mulig grunnet reisevei og arbeidssituasjon. Når mor er mye borte fra barnet på dagen, blir gjerne ammingen opprettholdt ved å amme mer på natten, med mindre søvn til følge for mor og barn. Til sammen blir arbeid og amming en stor belastning for mor, som igjen påvirker barnet og familiedynamikken.

Rigid regelverk

Tredelingen håndheves etter et rigid regelverk, der det ikke tilrettelegges for familiers individuelle behov. For familier som ikke passer inn i «malen», risikerer man at barn må i barnehage ved syv måneders alder. Eksempler på dette er at far er sesongarbeider, student, bonde eller privat næringsdrivende uten mulighet for vikar. Kvinner som f.eks. jobber offshore, opplever også problemer. Tredelingen har ført til en kraftig økning i andelen kvinner som tar ut ulønnet permisjon, fra 30 % før tredelingen til 48 % i 2021. Kvinnene taper både sykepenge rettigheter, lønn og pensjonspoeng. Slike økonomiske og praktiske belastninger kan være store stressmomenter for familier, og vi er nødt til å stille nye spørsmål ved argumenter om likestilling.

Samtidig vil vi oppfordre foreningen til å aktivt gå inn for å påvirke politikken i retning av et større søkelys på barn og foreldres psykiske helse i spedbarnstiden

Seksjon for sped- og småbarns psykiske helse, RBUP Øst og Sør, støttet klagen på høringssvaret. De representerer et fagfelt som jobber ekstra tett med denne gruppen, og kjenner både forskningsfeltet og erfaringsgrunnlaget godt.

Vi er glade for at Psykologforeningen endelig har gjort en grundig vurdering, har lyttet til klagen og har besluttet å trekke sitt høringssvar. Dette var viktig og riktig, og det var på høy tid! Samtidig vil vi oppfordre foreningen til å aktivt gå inn for å påvirke politikken i retning av et større søkelys på barn og foreldres psykiske helse i spedbarnstiden. Vi psykologer er viktige i det offentlige ordskiftet. Vi må ikke være redde for å bruke vår kunnskap også overfor politikere, slik at de kan legge til rette for god psykisk helse i befolkningen. Vårt håp er at psykologer kan fremme et særlig vern om det viktige, grensesprengende og sårbare første leveåret.